VENTS MILTIŅŠ

LATVIJAS UNIVERSITĀTES PRIVĀTDOCENTS JĒKABS ŠĪRONS

Latvijas Universitātes privātdocents Jēkabs Šīrons ir strādājis par vispārēja profila ārstu un kara ārstu, pilnveidojies dermatoveneroloģijā, bet savu akadēmisko darbu saistījis ar profesora Pētera Sņikera (1875–1944) vadīto LU Medicīnas fakultātes Ādas un venerisko slimību katedru. Lielākais viņa darba veikums saistās ar leproloģiju.

Jēkabs Šīrons ir dzimis 1870.gada 2.janvārī Gulbenes draudzes Krapes pagasta «Meldeross» zemnieka ģimenē. Viņš mācījās Krapes pagasta skolā, Gulbenes draudzes skolā (1880–1883), Vecpiebalgas draudzes skolā (1884–1886), Rīgas pilsētas ģimnāzijā (1887–1890). No 1891. līdz 1896.gadam J.Šīrons studēja Tērbatas Universitātes Medicīnas fakultātē. Lepras pētnieka iekšķīgo slimību profesora Kārļa Dehio (1851–1927) uzdevumā viņš apceļoja Vidzemes jūrmalu un reģistrēja lepras slimniekus [4–6].

Tērbatas Universitāti beiguši arī viņa brāļi: vecākais brālis Jānis studēja Teoloģijas fakultātē, bet Pēteris – Farmācijas institūtā. Jānis Šīrons strādāja par mācītāju Ērgļu pusē un gāja bojā kādā ugunsgrēkā, glābdams bērnus. Pēteris Šīrons (1876–1956) pēc Tērbatas Universitātes beigšanas 1903.gadā strādāja par provizoru un bija Ogres aptiekas īpašnieks. 1941.gada jūnijā viņš represēts un pavadījis nebrīvē Krievijā 15 gadu. Pēc atbrīvošanas mājupceļā pazudis bez vēsts [4–6,8].

Pēc Tērbatas Universitātes beigšanas J.Šīrons 1897. un 1898.gadā bija karadienestā un strādāja par ārstu dažādos Krievijas novados, arī Kaukāzā. No 1899. līdz 1904.gadam strādāja par muižas ārstu Balvos. No 1904. līdz 1906.gadam J.Šīrons piedalījās krievu-japāņu karā. Pēc demobilizēšanās J.Šīrons papildinājās ādas un veneriskajās slimībās Vīnē. 1907.gadā viņš nodibināja privātpraktisi Pēterburgā, bet 1908.gadā kļuva par Kaļiņinas slimnīcas ordinatoru un strādāja pie doktora disertācijas, kuru aizstāvēja 1914.gadā Petrogradas Kara medicīnas akadēmijā [4,–6,8,20].

Pirmā pasaules kara laikā J.Šīrons dienēja armijā no 1914. līdz 1917.gadam. 1918.gadā viņš atgriezās Latvijā un strādāja par ārstu Alūksnē. Pēc tam pārcēlās uz Rīgu un sāka strādāt Rīgas leprozorijā, kura direktors viņš bija no 1919. līdz 1926.gadam.

Ārsta Jēkaba Širona portrets. 1918.g., mākslinieks K.Brencēns
(Glabājas Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā.)

J.Širona vadītajā Rīgas leprozoriņā bijusi teicama kārtība, ko atzinīgi vērtējuši viņa pacienti. Pastāvējusi pilnvērtīga slimnieku aprūpe. Katru nedēļu regulāri ir bijušas pirtis un guļošus slimniekus aprūpējuši algoti sanitāri. Garīgajai dzīvei bija organizēta plaša bibliotēka, dažādi pulciņi, uzcelta skatuve; aktieru ciemošanās nav bijusi retums. Pētnieciskam darbam bijusi iekārtota zinātniskā stacija ar eksperimenta dzīvniekiem – truši un jūras cūciņām. Nākot pie varas nākamajam leprozoriņa direktoram, tas viss tika iznīcināts vai nolaists [16].

No 1921.gada J.Širons bija Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes Ādas un venerisko slimību katedras privātdocents un lasīja lekcijas par lepru un ekzēmu, vienlaikus viņam bija arī privātprakse. 1923.gadā J.Širons piedalījās 3.starptautiskajā leprologu kongresā Strasburgā [14].

Līdz aiziešanai pensijā 1938.gada 1.janvārī J.Širons veica lielu un cildenu darbu leproloģijas attīstībā. Viņa aiziešana pensijā sakrita ar Rīgas leprozoriņa pārcelšanu uz Talsiem. 1944.gadā sakarā ar ārstu trūkumu

J.Širons sāka strādāt par dermatovenerologu Rīgas pilsētas poliklinikā. Jēkabs Širons miris 1945.gada 1.janvārī, apbedīts Rīgas Lielajos kapos [8].

Visu savu mūžu J.Širons bija rosīgs un satīcīgs cilvēks. Viņš prata krievu, vācu, franču un igauņu valodu. Savus darbus J.Širons galvenokārt publicēja «Baltijas Vēstnesī» un «Latvijas Ārstu Žurnālā». Viņa zinātniskās publikācijas biežāk ir saistītas ar pētījumiem leproloģijā – «Über die Verbreitung der Lepra im Wolmarschen Kreise», «Pankreas akmens ar karcinomu dziedzerī pie spītālības», «Cilvēka centrālās nervu sistēmas darbība» u.c. [4–6, 8–15, 20]. J.Širons piedalījās arī likuma izveidē par lepras apkarošanu [7].

J.Širons pilnveidojis un papildinājis lepras mulāžu kolekciju, kuru bija iesācis veidot profesors Pēteris Sņķers ar mākslinieka Artūra Bērnieka (1886–1964) un viņa sievas Martas Bērnieces (1892–1983) palīdzību [2].

Latvijas Universitātē pētījumus leproloģijā veica vēl citi ievērojami medicīnas doktori un profesori. Oskars Voits (1866–1959) Tērbatas Universitātē aizstāvēja medicīnas doktora disertāciju «*Lepra macula anaesthetica*» (1898). Viņš bija Latvijas Republikas proklamēšanas akta dalībnieks, 1919.gadā bija Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes līdzdibinātājs, Rīgas pilsētas 2.slimnīcas direktors un izcils internists. Vēlāk viņš kļuva par diplomātu, sabiedrisku darbinieku. Otrā pasaules kara laikā O.Voits emigrēja uz Vāciju. Latvijas Universitātes rektors un Medicīnas fakultātes dekāns profesors oftalmologs Jānis Ruberts (1874–1934) Tērbatas Universitātē aizstāvēja medicīnas doktora disertāciju «Par acu slimībām pie spītālības» (1903). Latvijas Universitātes Nervu slimību katedras vadītājs profesors neiropatologs Jānis Vīlde (1900–1971) Latvijas Universitātē aizstāvēja medicīnas doktora disertāciju par lepru – «Patoloģiski anatomiski pētījumi par lepras slimnieku centrālo nervu sistēmu» (1931). 1957.gadā J.Vīlde tika represēts un deviņus gadus pavadīja ieslodzījumā Vorkutā. Pētījumus leproloģijā veica arī profesors Pēteris Sņķers [1,3,10–15,17,19].

Atskatoties uz Latvijas Universitātes privātdocenta *Dr.med.* Jēkaba Širona dzīvi un veikumu, varam secināt, ka studijas Tērbatas Universitātē, ārsta praktiskā pieredze miera un kara apstākļos, kā arī profesionālā pilnveidošanās un zinātniskā izaugsme Viņē un Pēterburgā ir tās vērtības, kas ļāva viņam laikā starp diviem pasaules kariem gandrīz divdesmit gadu būt par izcilāko Latvijas leprologu un, veicot praktisku, pedagoģisku un zinātnisku darbu, attīstīt leproloģiju kā zinātni.

LITERATŪRA

1. *Alks Dz.* Latvijas mediķi politisko represiju dzirnās 1940.–1953.g. – Rīga, 1993.
2. *Arons K.Ē., Miltiņš A., Viksna A.* Zwei Kollektionen medizinischer Moulagen in Lettland // Moulagen: Gestern-Heute-Morgen. – Dresden, 1993. – S.131–134.
3. *Baltiņš M.* Ārsts un diplomāts: Dr.med. Oskaram Voitam – 125 // Latvijas Ārsts. – 1991. – Nr.3. – 68.–69.lpp.

4. Es viņu pazīstu: Latviešu biogrāfiskā vārdnīca. – Rīga, 1939. – 473 lpp.
5. Latvijas Universitāte: 1919 – 1929. – Rīga, 1929. – 495.–497.lpp.
6. Latvijas Universitāte divdesmit gados: 2.d. – Rīga, 1939. – 452.–453.lpp.
7. Likums par lepras apkarošanu // Latvijas Ārstu Žurnāls. – 1929. – Nr.5/6. – 493.–494.lpp.
8. *Miltiņš A.* Jēkabs Širons – leproloģijas pamatlicējs Latvijā // *Veselība*. – 1987. – Nr.9. – 26.lpp.
9. *Miltiņš A., Viksna A.* Lepra Latvijā // *Latvijas Ārsts*. – 1991. – Nr.3. – 64.–67.lpp.; –1992. – Nr.2. – 191.–196.lpp.; 5. – 517.–527.lpp.
10. *Širons J.* Spītālības apkarošana // *Latvijas Ārstu Žurnāls*. – 1924. – Nr.6/7. – 158.–163.lpp.
11. *Širons J.* Lepras terapija // *Latvijas Ārstu Žurnāls*. – 1924. – Nr.12. – 283.–286.lpp.
12. *Širons J.* Lepras profilakse un terapija // I *Latvijas ārstu un zobārstu kongresa darbi*. – Rīga, 1926. – 423.– 429.lpp.
13. *Širons J.* Lepras terapijas nozīme šīs sērgas apkarošanā // *Latvijas Ārstu Žurnāls*. – 1929. – Nr.5/6. – 489.–493.lpp.
14. *Širons J.* 3.starptautiskais lepras kongress Strasburgā no 28.–31.jūlijam 1923.g. // *Latvijas Ārstu Žurnāls*. – 1923. – Nr.2. – 83.–84.lpp.
15. *Širons J.* Pamācība par spītālibu (lepru). – Rīga, 1923. – 81 lpp.
16. Vēl par nepieciešamajiem apstākļiem valsts Rīgas leprozorijā // *Pirmdienas: Neatkarīgs nedēļas laikraksts*. – 1933., Nr.4, 2.oktobris.
17. *Vilde J.* Patoloģiski anatomiski pētījumi par lepras slimnieku centrālo nervu sistēmu: Disertācija *Dr.med.* grāda iegūšanai. – Rīga, 1931.
18. История Тартуского университета: 1632–1982 / под ред. К.Сийливаска. – Таллин, 1983. – 154 с.
19. *Руберт И.* О заболеваниях глаз при проказе – Юрьев, 1903. – 175 с.
20. *Широн Я.И.* Об изменениях щитовидной железы у детей-сифилитиков. – Петроград, 1914.

JĒKABS ŠIRONS – PRIVATE ASSISTANT PROFESSOR AT THE UNIVERSITY OF LATVIA (SUMMARY)

By Vents Miltiņš

This historical review concerns the activities of *Dr.med.* Jēkabs Širons (1870–1945) at the dermatology and leprology clinics attached to the University of Latvia, faculty of medicine (later the Medical Academy of Latvia) from 1919 to 1938.

Vents MILTIŅŠ
Asītes iela 4
Rīga LV-1004
Latvija